

פרשיות הסמיכה

שנינו בברכות (פ"ט מ"ח): 'וסמיכה... בשתי ידיים'. וגרסינן עלה (שם ע"ג): 'מנא הני מילי? אמר ריש לקיש דאמר קרא "וסמך אהרן את שתי ידו" (ויקרא טז, כא), כתיב ידו וכתוב שתי, זה בנה אב: כל מקום שנאמר ידו הרי כאן שתיים עד שיפרט לך הכתוב אחת". וכך פסק הרמב"ם בפרק ג' מהלכות מעשה הקרבנות הלכה י"ג.

והנה, על הכתוב "וסמך ידו על ראש העולה" (ויקרא א, ד) כתוב בתרגום יונתן: 'ויסמוך בתוקפא יד ימיניה על ריש עלתא'. הרל שדי ביד למינו, ולא בעינן שתי ידיים. וכבר תמה בעל "שפת אמת" (בלקוטיו לפ' אחרי) על דברי יונתן, שהרי הדבר מוסכם ללא חולק דסמיכה בשתי ידיים. ואילו היה מתרגם הפסוק כצורתו, 'ויסמוך ידיה', היה מקום לומר שתרגם כפשוטו ולא חש כאן לדרשת חז"ל, ואין ללמוד מכך דבר, אבל עתה שכתב 'יד ימיניה' והוסיף על הכתוב, משמע שדוקא תרגם כך. ודברי השפ"א שם, שדין סמיכה בשתי ידיים תלוי בדין סמיכה בכל כוחו, ולסובר שלא בעינן כל כוחו אף אין צורך בשתי ידיים - דחוקים, שאין לעשות מחלוקת בדין סמיכה בשתי ידיים שנשנה בסתם משנה ללא חולק, ודין סמיכה בכל כוחו אינו תלוי בו מסברא כלל. ואדרבא, מלשון יונתן, 'ויסמוך בתוקפא', משמע שכיוון לדין סמיכה בכל כוחו, ואעפ"כ לא הצריך אלא יד אחת.

עוד תמה הרמב"ן בפירושו לחומש שם על לשון הכתוב עצמו, "וסמך ידו", דבפשוטו מורה בבירור דסגי ביד אחת, והרי כבר למדנו מן הכתוב "את שתי ידו" דבעינן שתי ידיים, ומדוע נקט הכתוב לשון יד אחת (ואין מקום לתמיהה בעל מנ"ח ב"קומץ מנחה", מצוה קטו, על דברי הרמב"ן, כפי שכבר העיר ב"תורה שלמה", כרך כה, עמ' רצב). וכך כתב ראב"ע שם, שלפי פשוטו של מקרא סמיכה ביד אחת, חוץ מבקרבן האמור בויקרא טז, שם מפורש דבעינן שתי ידיים.

ונראה שכך יש לפרש את הדברים: במנחות (עב.) נחלקו ר' יהודה ור' שמעון מה הם שני קרבנות הצבור בהם גמירי שיש סמיכה, דלר' יהודה סומכים בשעיר המשתלח של עבודת יום הכפורים, ובפר הבא על כל המצוות, ולר' שמעון אין שעיר המשתלח בכלל שני הקרבנות סומכים בהם, שהרי אין סמיכה אלא בבעלים, ולשיטת ר' שמעון אין שעיר המשתלח מכפר על הכהנים אע"פ שהם הסומכים ידיהם עליו, ונמצא שאין זו סמיכה בבעלים ואינה בכלל סמיכה. ולכך לר' שמעון קרבן הצבור השני בו סומכים הוא שעירי עבודה זרה.

ומפורש יוצא מסוגיא זו ששני דינים הם בסמיכה, שכך נוסף לדין סמיכה הרגיל, בו קי"ל דסמיכה בבעלים דוקא, איכא דין סמיכה נוסף המתקיים בשעיר המשתלח. וכבר כתב המיוחס לרשב"א במנחות שם, שתוכן דין שני זה הוא סמיכה כצורך הוידוי. ונמצא ששתי סמיכות הן: סמיכה כחלק מדיני עשית הקרבן, ולזה בעינן בעלים דוקא, וסמיכה כחלק מן הוידוי, שהמתודה צריך לסמוך ידיו על הקרבן. וכבר עמדו האחרונים על הבחנה זו (עי' במצויין באנציקלופדיה התלמודית, ערך וידוי, הע' 94).

אף שלא העירו שהדברים מפורשים בסוגית מנחות שם. הם אף קבעו שדוקא מדין סמיכה שמהלכות עשית הקרבן בעינן תיכף לסמיכה שחיטה (משנה שם), אבל בסמיכה שמדין ודוי אין צורך בתכיפות זו.

מעתה נראה ששני דיני הסמיכה שמצינו בסוגית מנחות הן שתי פרשיות הסמיכה שבתורה. הסמיכה המבוארת בריש ויקרא היא הסמיכה שמהלכות סדר עשית הקרבן, שהוא הנושא הנידון שם, ואלו הסמיכה המוזכרת בפרק טז, בסדר עבודת יום הכיפורים, היא הסמיכה שמדן ודוי, וכמפורש שם: "וסמך אהרן את שתי ידיו על ראש השעיר החי והתודה עליו". הוידוי כחלק מן הסמיכה אינו מוזכר בראש ויקרא, וריצוי הקרבן כתכלית הסמיכה המבואר בראש ויקרא; "וסמך ידו על ראש העולה ונרצה לו", אינו מופיע בעבודת יום הכיפורים. לכלל דין מדיני הסמיכה נתיחדה פרשה בפני עצמה.

לפי-זה יש לומר שכל אותו דין דבעינן סמיכה בשתי ידיים אינו אלא מדין הוידוי שבסמיכה, שהרי מכאן הוא נלמד: "וסמך אהרן את שתי ידיו... והתודה עליו". אבל בדין סמיכה שמהלכות עשית הקרבן, בפרשת הסמיכה שבריש ויקרא, לא בעינן אלא סמיכה ביד אחת, וכמפורש שם: "וסמך ידו... ונרצה לו". ואע"פ שבכל הקרבנות בעינן סמיכה בשתי ידיים, הרי זה מדין הודוי שבסמיכה, ולא מדין הריצוי שבסמיכה, שמדין הריצוי היה סגי ביד אחת.

מעתה מתיישבת היטב תמיהת הרמב"ן, מה ראה הכתוב לנקוט לשון יד אחת, אע"פ שלהלכה בעינן שתי ידיים, שהרי גם להלכה לא בעינן שתי ידיים אלא מדין הוידוי שבסמיכה, אבל מדין הריצוי שבה סגי ביד אחת. והסומך ביד אחת אע"פ שלא קיים סמיכה שמדין ודוי, הרי זה קיים סמיכה שמדין ריצוי. וכך היא כוונת תרגום יונתן, שהדגיש "ויסמוך... יד ימיניה", ללמדנו שבפרשה זו שבסמיכה אכן סגי ביד אחת.